

szervezetekkel (plankton) foglalkoznak. (*Egy probléma csodálatos megoldása A plankton törpéi, A planktonmező ábrázata, A parti tájak planktonjai*, 8—11. fejj.). Ezekután *A mély tenger életé*-nek sokáig ismeretlen, misztikus világába jutunk, ahol a mély tenger állatain tartott «*rövid seregszemle*...» után az örök sötétség honába is bevilágít a tudomány fáklyája. Nagyon vonzó és érdekesen megírt fejezet a *Fény az éjszakában*, itt a világító állatok csodálatos szervezetéről tudjuk meg a legfontosabbakat. De talán még közelebb vannak az általános érdeklődés gyújtópontjaihoz *A korallok világa, A korallsziget születése, A nemes korall és a szivacs, Az osztriga és a fekete kagyló* és *Az igazgyöngy* c. fejezetek (16—20.) tárgyai. A tudomány igazgyöngyeiből összefűzött gyöngysort a szerzők *A tengerkutatás történetével* (21. fejj.) zárják le, amelyben azokról az intézetekről, tudósokról, expedíciókról emlékeznek meg a szerzők, amelyeknek és akiknek a könyvben bemutatott eredmények, tudományos igazságok oroszlánrésze köszönhető.

Már maga ez a vázlat is bizonyítja annak, hogy a szerzők a népszerűsítő művek leglényegesebb követelményét átérték és alkalmazták. Kiválasztani az ismeretek túlszűfolt tárházából a legfontosabbat, s ezt irodalmi színvonalon tartott előadásban, szemléletes, keresetlen, s emellett mégis fordulatossá stílusban megismertetni igazi művészet. S ez a művészet rendkívüli pedagógiai értékűvé válik annak révén, hogy az olvasót fokozatosan emeli föl a tudományos élet-szemlélet magaslatára. Jelességük a szerzőknek az is, hogy a nagyképűsködésnek még látszatát is messze elkerülik. Szerénységük azonban már szinte túlságos; szerényen még ott is csak föltételelesen megoldott problémáról szólnak, ahol pedig teljes joggal végérvényes megoldásról, a törvényszerűség megállapításáról beszélhetek volna. Egyéni

eredményeiket pedig egészen elhallgatják.

Ez a gazdag tartalmú, meglepően izlées és díszes kiállítású kiadvány még a mai zilált gazdasági viszonyok között is, s még ez utóbbiakról erősen befolyásolt társadalmi lehangoltság ellenére is megérdemli és elvárhatja a művelt magyar olvasóközönség érdeklődésének feléje fordulását.

Gaál István.

O'Brien : A haldokló szigetvilág. (Dante).

Cook «a tengerész» volt azelső fehér ember, aki a Marquesas-szigeteken járt. Utána franciák, spanyolok, amerikaiak vitték a «civilizáció fáklyáját» a vadak közé. Hogy minő eredménnyel arról Gauguinól Jack Londonig mindenki, aki ott járt, szörnyű véleménnyel volt. O'Brien azt írja : Száz évvel ezelőtt százhatvanezer marquesan élt ezeken a szigeteken, húsz év előtt már csak négyezeren maradtak és amikor e sorokat írom, a számuk leapadt kétezeregyszázra . . .

Minden könyv, amely az ausztráliai szigetvilágról szól, akaratlanul is hatalmas vádirat a hódítók ellen, akiknek söpredékseregei beoltották a maorikba a tuberkulózist, a himlőt, a vérbajt, a leprát s mivel az egészséges marquesanok tiszta vérében nem volt antitoxin, hogy megbirkózhattak volna ezekkel a betegségekkel, minden ragály néhány nap vagy hét alatt a lakosság százait pusztította el. Hatalmas pusztítás végzett közöttük az alkohol (főleg a rum) és az ópium. Ezt csak akkor tiltották be, amikor már megdöbbenve észlelték a hatását és elszégyelték magukat Európa tomboló felháborodásától.

Paul Gauguin is itt élt és halt meg Hiva-óa szigetén. *Noa-Noa* című könyvében már ennek a «királyi faj»-nak a pusztulását siratja. O'Brien is szentel egy fejezetet Gauguinnak, amelyben elmondja, hogy mit hallott egy ott lakó

Baufré nevű izzákos franciától, aki jól ismerte a nagy festőt. Ezek az adatok, főképp az anyagi vonatkozásuak, jelentősen különböznek azoktól, amiket Gauguin Dániel Monfreidhez írt leveleiben olvashatunk, De igen jellemző Baufré kijelentése: A kormányzók gyűlöltek Gauguint, mert folyton átkozta őket, amiért kiirtották a benszülöttek régi szokásait . . .

Igen, kiirtották a szokásaikat, le-törték a jökevüket, játékos, énekes, vidám életüket és ma kihalt völgyek, elpusztult lakóhelyek jelzik csak az egykori paradicsomi boldogság nyomait. Mert ezek a kannibálok, akiket csak a sóhiány vezetett az emberhúsvésre, alapjában véve jólelkűek voltak és több keresztényi szeretetről tettek tanúságot, mint hódítóik. A tenger, a föld és a nap megadott nekik mindent, amire szükségük volt. Halásztak, disznókra vadásztak, gyümölcsöt ettek és táncoltak. A férfinép gyönyörű, szálas emberekből állt, a nők oly szépek voltak, hogy a matrózok, ha meglátták őket, megszőktek hajóikról . . .

A kipusztuló faj maradéka érzi sorsa beteljesülését, de panasz nélkül, szeliden éli le rövid életét. O'Brien egy esztendő telt közöttük és igazán pompás könyvet írt róluk, amelyben nemcsak mai életüket írja meg, de multjukra is kiterjeszkedik, ősi legendáik után nyúl és a közvetlenség meg-elevenítő erejével hozza elének a ter-

mészet gyermekeinek rokonszenves alakjait. Szemléltető előadásában gyakran és sikeresen él a humor eszközeivel is, ami még élvezhetőbbé teszi kitűnő munkáját. A könyvben számos igen szép fénykép mutatja be a benszülöttek életét, csak éppen az szorulna magyarázatra, hogy miért került ennek a köyvnek a címlapjára két *afrikai néger*? m.—i.

A Pásztortűz. Reményik Sándor a mult hónapban fenséges, de megdöb-bentő szöveget írt a *Pásztortűz* barátaihoz abból az alkalomból, hogy a válságos idők miatt ezt az igazán kedves, nagy értékű és multú (XVIII. évfolyamát érte meg az idén) folyóiratot a megszűnés veszélye fenyegeti. Nagy örömmel látjuk, hogy Reményik Sándor riadójának már részben meg-volt a hatása : az erdélyi írók szegény, de lelkes gárdája önzetlen támogatást ígért a lapnak arra az időre, amíg az anyagi nehézségekkel megbirkózik ; most már csak az előfizetők támogatása van hátra. Minthogy a Pásztortűznek itt nálunk is, különösen az ideszakadt erdélyi magyarság körében sok olvasója és lelkes barátja van, őszinte rokonérzessel hívunk fel mindenkit e lap propagálására. Most megjelent számába Gyallai Domokos, Tormay Cecile, Áprily Lajos, Reményik Sándor írtak elbeszélést s verseket s több érdekes cikk között különösen figyelemreméltó Császár Károly cikke, melyben Móricz Zsigmondot leckézteti meg. A folyóirat kiadóhivatala : Cluj-Kolozsvár, Strada Baron L. Pop (Brassay-utca 5.). Előfizetési díj egy évre 22 P. Előfizetés a *Studium* könyvkereskedés útján, Budapest, Múzeum-körút.